

DENDROVARIA

HARRY DE COO, LEONIE BARNIER

'Moet je eens kijken'

Sporen van Theo Janson

'Groene tuinen, ik weet zeker dat dat ook bij hem wegkomt.' 'Bepaalde struiken hebben een bepaald geluid.' 'Hij bleef constant nieuwe planten uitproberen.' 'Hij stond niet voor zijn vak, hij wás zijn vak.'

Aan het woord zijn vier groene vakmensen. Wilfried Reuvers, tuinontwerper en oud-leerling, Ineke Overwijk, tuinontwerpster en oud-leerling, Micha Wieland, kweker en oud-leerling en tenslotte Hans Janssen, oud-docent plantenkennis. Alle vier hebben ze veel te maken gehad met Theo Janson. De plantenkennisdocent die Frederiksoord 'smoel' gaf en bij heel veel leerlingen en in het landschap zijn sporen heeft achtergelaten. Elf jaar geleden overleed hij. Nu vertellen zijn vier vakgenoten hoe hij in hen zijn sporen achterliet.

Theo Janson (1949 - 2004), dendroloog, een bevrogen docent. Foto uit circa 1999.

Foto: Pierre Theunissen

Groen lokaal

Allereerst was Theo Janson docent. Een bevlogen, enthousiaste, milde en toch vasthoudende man met een heel brede kijk op en kennis van het groene vak. Leerlingen die zijn lokaal binnenkwamen werden ondergedompeld in iets wat leek op een rariteitenkabinet. 'Al die takken, noesten en vergroeiingen. Alles wat hij zag nam hij mee', vertelt Wilfried. 'Als je binnen kwam, die sfeer, dat vergeet ik nooit meer. Verkeerde enten of een plant met zijn wortels aan één kant. De gekste dingen zag je er liggen.'

Eenmaal binnen zette hij alles in om de leerlingen aan zich te binden. Micha: 'Als hij een plant uitlegde, dan tekende hij die op het bord en dan stonden daar een paar strepen en dat was een plant. Zo gemakkelijk als hij dat deed.' Wilfried: 'Hij leerde je trucjes en ezelsbruggetjes. Dan brak hij een takje door-midden, bijv. de vlier. De ene soort is hol en de andere niet.' Ineke: 'Alle zintuigen moest je gebruiken. Voelen en zien en ruiken en soms ook horen. Hij heeft dat heel sterk overgebracht.'

Hans: 'Theo was erg visueel ingesteld, hij moest het laten zien. Geen takken vanaf een plaatje. En hij legde het rustig en uitgebreid uit en nam er alle tijd voor. Hij kon het mooi uitleggen.'

Rode fiets

'Moet je eens kijken.' Alle vier de geïnterviewden herinneren zich hoe Theo mensen mee naar buiten nam en ze bijzonderheden liet zien. Hans Janssen gaf samen met Theo de cursus sortimentskennis voor de NDV. 'Na de uitleg gingen we een rondje door de tuin en dan zagen die mensen de plant weer. Altijd een rondje tuin. Er zijn een heleboel aspecten die je wel ziet maar moeilijk te omschrijven zijn. Al pratend krijg je geen beeld van de planten. Je moet bij de plant staan en dan kun je de kenmerken aangeven. Je kunt de essentie vertellen maar als je het niet ziet dan blijft het niet hangen.' Micha: 'Hij liep altijd heel hard over de tuin of je zag hem met zijn rode fietsje beladen met takken. Altijd gedreven, altijd vertellen.' Ook Wilfried leerde toen hoe belangrijk het was om de planten in het echt te zien. 'Als je een walnoot in een ontwerp tekent moet je hem zien. Op de schooltuin bekeek je hem en zag je dat het een heel grote boom kon worden. Het is anders als je in een boekje leest dat hij 20 meter hoog wordt.' Ineke: 'Ook al regende het, we gingen de tuin op. En als het heel slecht weer was had hij alles al geknipt. Dan had hij het gewoon binnen liggen voor ons allemaal.'

26 takken

Maar het was niet alleen zijn kennis en bevlogenheid waardoor het bleef hangen bij de leerlingen. Hans: 'Hij oogde vrij praterig maar was ook goed georganiseerd. De leerlingen werden veel getest. Zijn idee was: je moet er veel mee bezig zijn dus liefst wekelijks testen. Elke toets was 26 takken en daarvan schreven de leerlingen de wetenschappelijke en de Nederlandse naam op. Elke week ging dat zo en hij voerde dat consequent uit. Je moet het snappen, het enthousiasme hebben en je moet de ijver hebben. Dat had hij allemaal.'

Theo was bevlogen, systematisch, ijverig en hij verwachtte dat ook van anderen. Hans: 'Hij nam iedereen serieus. Hij verwachtte wel dat je je best deed. Dat dwingende was niet vanuit sancties maar vanuit zijn enthousiasme. Ik hoorde ook altijd van zijn leerlingen dat hij stimulerend was. En dat kan alleen als je er van overtuigd bent dat het belangrijk is. Dat het een mooie wereld is die je ziet. En dat moet je duidelijk gemaakt worden. Als we van excursie terugkwamen zei hij: het was een zware inspannende reis maar we hebben heel veel takken gezien.'

1500 planten

Plantenkennis is meer dan een praatje bij een plantje. Hans: 'Plantensystematiek vond hij belangrijk. Hoe het is ingedeeld, dat moest je overbrengen. En de toepassingen: welk sortiment wordt veel gebruikt en doet het altijd? Wat is betrouwbaar en wat is leuk? Dat was zijn discussie met docenten van andere scholen.' Wilfried: 'Crataegus ×media 'Paul's Scarlet' stond dan op de looplijst. Dan zei hij: 'dat is een waardevol ding, je kunt beter Crataegus ×lavalleei planten. Die 'Paul's Scarlet' bloeit en daarna zit er geen blad aan. En dan zien mensen Crataegus ×persimilis 'Splendens' en Crataegus lavalleei 'Carrierei' en die zijn veel mooier. Alleen staan deze cultivars wat slechter op de voet. Na een paar jaar gaat die 'Splendens' scheef hangen, die stamvoet is niet zo sterk. Dat kon hij ook zo mooi vertellen.'

Theo zat in de werkgroep plantenkennis van de middelbare tuinbouwscholen. Die stelden samen de plantenlijst vast. In Frederiksoord moesten de leerlingen 1500 planten leren. Wilfried: 'Wij hebben misschien teveel planten geleerd. En ook planten die we nooit meer gebruiken. Noem al die Berberis-soorten maar. Hoeveel moesten we er niet kennen? Alleen Berberis verruculosa en Berberis thunbergii 'Atropurpurea' plant ik nog aan.'

Hopbellen

Behalve docent was Theo ook actief in de dendrologische wereld. Uit het hele land kreeg hij zaden, stekken en plantgoed. Micha: 'Theo ontwikkelde zich op alle gebieden. Of het nu wilde planten of heesters waren, hij bleef constant nieuwe planten uitproberen. Op de schooltuin had hij zijn eigen kwekerijhoekje met daarin allemaal leuke planten,

zijn kraamkamer. In Denemarken vond hij een Pterocarya fraxinifolia met een meer eivormige kroon. Die staat nog op de schooltuin naast de directeurswoning. Ik heb daar geënte planten van staan die Theo de naam 'Frederik' had gegeven. Zo ook de Catalpa speciosa op de schooltuin. Hij liet ons die vermeerderen en die moest ook 'Frederik' heten. Hij vond dat belangrijk omdat het vrijwel altijd een Catalpa bignonioides is, als je een zaailing koopt. Op de schooltuin staat een zuivere Catalpa speciosa. Het blad is dof en een beetje harig, zonder roodbruine uitlopers. Daarom moest hij vermeerderd worden. Zo heeft Theo van de schooltuin ook een Carpinus japonica 'Frederik' geselecteerd, met extra grote hopbellen.'

Carpinus japonica 'Frederik', een selectie van Theo Janson met extra grote hopbellen.

Foto: Eefje Damhuis

Papiermoerbeï

Wilfried vroeg Theo om samen een beplantingsplan te maken voor de wijk Nagtegaal in Beilen. 'Theo wilde dan eerst de situatie verkennen, dus ging de grondboor mee. En ik vergeet 't nooit meer: we boorden allemaal gaatjes voor de bomen en die gaatjes moesten allemaal weer dicht want daar kon een kikker in vallen en die ging dan dood. Dan legde hij de leemachtige grond op een rijtje en was hij al aan het schrijven. Ter plekke hebben we samen het idee bedacht om daar te werken met bomen met herfstkleuren. Ook gezien de grondslag. Dezelfde dag nog kreeg ik een lijstje met boomsoorten binnen via de fax.'

Ineke: 'Theo heeft mij geleerd om te vragen: wat wil je voor boom? Wil je een kleine, een grote boom, met bloesem, wil je vruchten hebben en kijk naar de habitus. Het moet allemaal kloppen. Je moet niet iets neerzetten dat drie meter hoog wordt en dat je vervolgens op anderhalve meter hoogte knipt. Als ik bomen in een tuin ontwerp dan ga ik dat eerst goed uitzoeken.' Maar ook geeft zij mensen iets extra's in de tuin en dat kreeg ze ook van Theo mee. 'Altijd stond er iets bij hem op tafel. Een bloemetje of een takje dat we

'Elke tuin krijgt iets speciaals, zoals de meerstammige *Broussonetia papyrifera* met zijn groengrijze en soms gelobde blad'

Foto: Ineke Vink

niet hoefden te leren maar dat in de tuin stond. Of hij vertelde over die struik die lekker geurde, maar die we niet hoefden te leren. 'Kijk er eens naar' zei hij dan.' Ineke past dat principe ook in haar tuinontwerpen toe. Elke tuin krijgt iets speciaals, zoals de meerstammige papiermoerbeï (*Broussonetia papyrifera*) met zijn groengrijze en soms gelobde blad.

Sporen

Theo was de juiste man op de juiste plek. In de leeftijd dat de jongens en meisjes gevormd wilden worden, vertelde hij hen alles wat hij wist over de plantenwereld. Hij legde de basis voor kwekers, ontwerpers, hoveniers, en door Theo is Wilfried ook een beetje 'landschapper' geworden.

Hans: 'Hij wist wat het belang van het groene vak was. Dat is kijken, namen onthouden en mensen ermee in contact brengen, zijn sporen zijn overal aanwezig.' □

